

**LOJİSTİK YETENEKLERİN BELİRLENMESİ: KAHRAMANMARAŞ İLİNDE DIŞ
TİCARET FAALİYETİNDE BULUNAN TEKSTİL FİRMALARI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

*IDENTIFICATION OF LOGISTICS CAPABILITIES: A RESEARCH ON EXPORTING TEXTILE
FIRMS IN KAHRAMANMARAŞ CITY*

Serkan GÜVERCİN

YL Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret
ve Lojistik ABD, Kahramanmaraş/Türkiye

ÖZ

Uluslararası ticaretin ve küresel ekonominin etkisiyle Dünya küçük bir köy haline gelmiş, organizasyonlar da kıyasıya bir rekabet ortamına girmişlerdir. Temel lojistik faaliyetler salt taşımacılık profilinden sıyrılarak küresel tedarik zinciri yönetiminde önemli bir alan olarak dikkatleri çekmektedir. İşletmelerin geliştirdiği ve sahip olduğu lojistik yetenekler, küresel rekabet ortamında başarılı olabilmelerinde anahtar rol oynamaktadır. Bu noktadan hareketle, işletmelere rekabette avantaj yaratan lojistik yeteneklerin analizi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Araştırma amacına yönelik olarak detaylı ulusal ve uluslararası literatür taraması yapılarak, lojistik yetenekler incelenmiş ve araştırma sorunsalını çözümlmek için önceki çalışmalarda kullanılan kabul görmüş ölçeklerden yararlanılmıştır.

Yapılan bu çalışmada veriler, Kahramanmaraş Sanayi ve Ticaret Odası'na kayıtlı olarak bulunan dış ticaret faaliyeti gösteren tekstil firmalarında çalışan personel ve yöneticilere anket uygulaması yoluyla toplanmış; katılımcıların buldukları firmaların inovasyon, esneklik ve süreç optimizasyon yeteneğinin varlığı üzerine bir anket uygulaması yapılmıştır. Yapılan uygulama sonucunda 105 adet kullanılabilir anket formu elde edilmiştir. Elde edilen bu verilere SPSS 24.0 paket programı kullanılarak frekans analizi, tanımsal istatistikler, güvenilirlik analizi, faktör analizi ve korelasyon uygulanmıştır. Nihai olarak, yapılan analizler sözkonusu tekstil firmalarında lojistik yeteneklerin varlığını istatistiki olarak ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Lojistik Yetenekler, İnovasyon, Esneklik ve Süreç Optimizasyon Yeteneği

ABSTRACT

As a consequence of globalisation, the World has been becoming smaller day by day. Because of this reason the organizations compete with each other in order to get a sustainable competitive advantage. Today, main logistics activities are defined that an important ability for transport and logistics firms to deliver the value and services to the customers in global supply chain management. The logistics capabilities which improved by organizations, has a key role to make them successful in global competitive area. Starting from this point, the aim of this study is determining logistics capabilities that provide to the organizations for sustainable competitive advantage. In order to do so, detailed national and international literature has been scanned. Moreover, previous studies have been investigated and reliable scales from this researches have been used.

In this research, data was collected among personnels and managers in international textile companies that members of Kahramanmaraş Chamber of Commerce and Industry (KCCI) by conducting the questionnaire method of data collection. The aim of the study is to determine the logistics capabilities which are innovation, flexibility and process optimization among the firms that operating in the textile sector. 105 usable questionnaires were obtained as a result of survey. Then, these responses are set as a data set and analyzed via use of SPSS 24.0 statistical programme. The frequency, reliability, factor and correlation analysis were used. Eventually, analyzing the research data was realized that there is a statistically significant presence in those textile companies.

Keywords: Logistics Capabilities, Innovation, Flexibility and Process Optimization Capability

1. GİRİŞ

Yaşamakta olduğumuz dönemin en belirgin unsurlarından olan iletişim ve bilgi teknolojilerinde meydana gelen baş döndürücü hızdaki gelişmeler küreselleşme olgusunun en büyük ve en önemli faktörlerindedir. Günümüzde dünyanın hemen her yerindeki bireyler söz konusu teknolojiler

sayesinde dünyanın çeşitli bölgelerindeki kişi, kurum ve kuruluşlara kolaylıkla erişim sağlayarak mal, hizmet ve bilgi alış verişi yapabilmektedirler. Bu dinamik dijital ortam küreselleşme sürecinde yepyeni bir ekonomik yapının da hızla gelişmesine neden olmuştur.

Küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak dünya giderek küçülmekte ve buna paralel olarak da sermaye ve malların akışı da sınır tanımamaktadır. Küreselleşmenin sunduğu bu yeni ekonomik yapı içinde özellikle toplam maliyetlerin minimize edilmeye çalışılması konusu tedarik zinciri yönetimine bağlı olarak lojistik hizmetlerin ve dolayısı ile lojistik hizmet sunan şirketlerin önem kazanmasına neden olmuştur. İçinde bulunduğumuz yüzyılda gelişme göstereceği düşünülen en önemli üç konunun, bilgi ve iletişim teknolojileri; mikro biyoloji ve gen teknolojileri; lojistik ve tedarik zinciri yönetimi olduğu sıkça vurgulanmaktadır (Ersoy, 2006: 24).

Lojistik kavramı farklı otoriteler tarafından ve kapsadığı farklı hizmetler açısından değişik anlamlarda tanımlanmıştır. Genel anlamda lojistik; en basit ve açık bir şekilde düşünüldüğünde “doğru malzemenin, doğru miktarda, doğru yere, doğru zamanda, doğru durumda, doğru fiyatla ulaşması” olarak tanımlanmıştır (Shapiro, 1985: 6). Bunun yanında lojistik en düşük maliyet ile müşterilere en yüksek standartta hizmet sunmak olarak da tanımlanabilir (Dilworth, 1999: 135).

Lojistik hizmet üreten firmalar günümüzde müşterilerinin talep cevap vererek onları tatmin etmek, faaliyet gösterdikleri sektörde sürdürülebilir bir rekabet performansı sergileyebilmek için çekirdek kaynaklarını kullanarak faaliyetlerine odaklanmakta ve lojistik faaliyetlerde dış kaynağa yönelmektedirler. Bu bağlamda hızla gelişen lojistik hizmet sektörü açısından, lojistik faaliyetlerin nasıl yönetileceğine dair araştırmalarda bulunulmasının önemi günümüzde artmaktadır.

Lojistik faaliyetler, ulaştırmanın ürün ve hizmetlere yer ve zaman faydası sağlama temel özelliğiyle işlevsellik kazanmakta ve böylece ulaştırma, tüm lojistik sürecin etkili olmasında önemli rol oynamaktadır. İşletmelerin geliştirdiği ve sahip olduğu lojistik yetenekler, işletmelerin küresel rekabet ortamında başarılı bir performans sergilemelerinde anahtar rol oynamaktadır (Yorulmaz ve Birgün, 2016: 313).

Özellikle son yıllarda büyüyen bir pazar olarak lojistik sektörü, birçok yerli ve yabancı firmanın yatırım ve dış kaynak kullanımı açısından ilgisini çekmektedir. Günümüzde lojistiğin bu denli önemli bir hale gelmesi işletmeler açısından lojistik sürecinin etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesini önemli kılmıştır. İşletmelerin lojistik yönetim uygulamaları; ulaştırma mal ve değerlere ait doküman yönetimi, elleçleme, sipariş işleme, ambalajlama, satın alma ve bilgi yönetimi ana başlıkları altında toplanabilir.

Kavram, bu nedenle bazı durumlarda tartışma konusu olmakta, içeriği, çalışma koşulları ve etiği açısından sıkça gündeme gelmektedir.

Bu bağlamda düşünüldüğünde çalışmanın amacı, lojistik yeteneklere ilişkin kapsamlı literatür taraması yapılarak, Kahramanmaraş'ta uluslararası ticaret faaliyeti gösteren tekstil firmalarının lojistik yeteneklerinin belirlenmesidir.

2. YAZIN TARAMASI

2.1. Lojistik Yetenekler Üzerine Yapılan Önceki Çalışmalar

Yapılan detaylı yazın taramasında elde sonuçlara bakıldığında lojistik yetenekler üzerine çok sayıda esere rastlamak mümkündür. Bu eserlerin incelenmesinde ulaşılmak istenen temel amaç, araştırmaya konu olan ilişkinin nasıl araştırılacağı ve araştırma sonucunda elde edilecek olan bulguların yazında yer alan teorik veriler ile benzeşip benzeşmediğini ortaya koymaktır.

Yazın taraması sonucunda, konu ile ilgili “literatür araştırması” kapsamında verilen eserlere ulaşılmıştır. Bununla beraber yazında yer alan “ampirik” çalışmalara bakıldığında ortaya konulan eserlerin çok daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun araştırmaya konu olan kavramın doğası gereği alan çalışmasına daha uygun olmasından dolayı meydana geldiği söylenebilir. Ampirik çalışmalar kapsamında ortaya konulan eserlerde ele alınan başat faktörler ise; lojistik yeteneklerin

işletmelere kattığı performans, rekabet etmede lojistik yeteneklerin işletmelere sağladığı avantajlar ve işletmelerde lojistik yeteneklerin mevcudiyetinin tespiti olmuştur.

Farklı ülkelerden birçok araştırmacı lojistik yetenekleri farklı açılardan değerlendirerek bu yeteneklerin firma performansı açısından, firmalara rekabet avantajı sağlama açısından, firmalara sağladığı fayda ve kâr maksimizasyonu açısından ilişkisini incelemiştir.

Lojistik yetenekler üzerine yapılan çalışmalar literatür araştırması, firmalarda lojistik yeteneklerin mevcudiyeti ve büyük bir çoğunluğunun performansı belirleyen ya da rekabet avantajı sağlayan kavramlar bağlamında ilişkisel çözümlere odaklanan alan çalışması şeklinde olduğu gözlenmiştir. Acar ve Zehir, 2009: 411; Fawcett ve Stanley, 1997: 101; Liu vd., 2010: 847; Li ve Dingti, 2010: 50; Lu ve Yang, 2006: 281; Lynch vd., 2000: 47; Morash vd., 1996:1; Sandberk ve Abrahamson, 2011: 61; Yorulmaz ve Birgün, 2016: 313; Zhao vd., 2001: 91'nin yapmış oldukları çalışmalar örnek olarak gösterilebilir.

Acar ve Zehir (2009)'in, rekabet yaratmada lojistik yeteneklerin rolü ve işletme performansı üzerine yaptıkları çalışmada kaynak tabanlı bakış açısına göre işletme yeteneklerini ele almışlar ve bu yetenekleri maliyet liderliği stratejisi ve farklılaştırma stratejisi ile ilişkilendirerek işletme performansı ve işletmenin rekabet gücünü ölçmüşlerdir. Çalışma sonucunda lojistik yetenekler ve maliyet liderliği stratejisi uygulamalarının farklılaştırma stratejisi uygulamalarına oranla işletme performansı üzerinde çok daha fazla etkisinin olduğu saptanmıştır.

Fawcett ve Stanley (1997)'in yaptığı ampirik çalışmada ise; işletmelerin küresel düzeyde optimum işlem performansı gerçekleştirmek için esneklik, yenilik, teslimat hızı, hizmet kalitesi, ve maliyet lojistik yeteneklere odaklanmaları ve bu lojistik yetenekleri işletmelerin kendi bünyesinde barındırdığı kaynaklarla geliştirmelerini önermişlerdir. Araştırmada, lojistik yetenekleri gelişmiş olan ve taklit edilemeyen işletmelerin diğerlerine oranla daha başarılı bir performans gösterdikleri ayrıca lojistik yeteneklerin, işletmeye değer katacak bilgi ve tecrübeye ulaşıldığında fayda sağlayacağı ve bu yetenekleri harekete geçiren unsurun lojistik bilgi olduğu sonucuna varılmıştır.

Liu vd. (2010)'nun, lojistik hizmet sağlayıcılarının rekabetinde lojistik yeteneklerin katkılarının araştırıldığı ampirik çalışmada Çin bağlamında lojistik servis sağlayıcılarının (LSP) rekabetinde yeteneklerin rolü araştırılmıştır. Toplanan verilere uygulanan regresyon analizi sonucunda rekabet avantajı yaratmada operasyonel altyapı yeteneğinin ve müşteri ilişkileri yeteneğinin anahtar rol oynadığı tespit edilmiştir.

Li ve Dingti (2013)'nin yaptığı çalışmada ise; lojistik yeteneklerin firma performansına etkisi ve rekabet avantajı sağlama açısından önemi Çin'de faaliyette bulunan 180 üretim işletmesi kapsamında ele alınmıştır. Lojistik yetenekler; proses, esneklik ve bilgi entegrasyon yeteneği olarak üç boyutta incelenmiştir. Her üç lojistik yeteneğin firma rekabet avantajını pozitif yönde etkilerken sadece proses yeteneğinin, finansal ve müşteri tatmini değişkenlerinden oluşan firma performansını etkilediği ifade edilmiştir. Diğer yandan lojistik yetenekler tek boyutta ele alındığında ise firma performansının kısmen etkilendiği yapısal eşitlik modellemesi yardımı ile ortaya konulmuştur.

Lu ve Yang (2010) ise uluslararası dağıtım merkezi şebekelerinin lojistik hizmet yetenekleri ve firma performansına etkilerini araştırmışlardır. Tayvan'daki uluslararası dağıtım merkezlerinin anahtar lojistik yeteneklerinin incelendiği çalışmada, lojistik hizmet sağlayıcısı olan dağıtım merkezlerinin lojistik yeteneklerini; müşteriye cevap verebilirlik, yenilik, ekonomik ölçek ile esnek operasyon ve lojistik bilgi yetenekleri olarak dört boyutta değerlendirmişlerdir. Toplanan verilerle yapılan analizler sonucunda en önemli lojistik yeteneğin sırasıyla müşteri istek ve beklentilerine anında cevap verebilme, inovasyon yeteneği, esnek operasyon yeteneği ve lojistik tecrübe yeteneği olarak sınıflandırılmıştır.

Lynch vd. (2000)'in, yaptığı çalışmada lojistik yetenekler, işletme stratejileri ve işletme performansı arasındaki ilişkileri değerlendirmek için endüstriyel organizasyon ekonomisi ve kaynak tabanlı teori birlikte incelenmiştir. Lojistik yeteneklerle Porter'ın jenerik stratejilerinin firma performansı

üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bu çalışmada proses yetenekleri ve katma değerli hizmet yetenekleri maliyet liderliği stratejisi üzerinden ilişkilendirilerek firma performansına olumlu katkılarının olduğu belirtilmiştir. Çalışma sonucunda lojistik yetenekler ile jenerik stratejiler arasında uyum ve bütünleşme olduğunda işletme performansının daha yüksek olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan maliyet ve farklılaşma stratejilerinin işletme performansını pozitif yönde etkilediğini, süreç ve katma değerli hizmet yeteneklerinin ise işletme performansı üzerinde doğrudan etkilerinin olmadığını ifade edilmiştir.

Morash vd. (1996)'nin ortaya koyduğu eserde ise; lojistik yetenekler talep odaklı ve tedarik odaklı yetenekler olarak sınıflandırmışlardır. Talep odaklı yetenekler; satış sonrası müşteri hizmetleri, teslimat güvenilirliği, hedef pazardaki müşterilere anında cevap verebilirlik olarak açıklanmıştır. Tedarik odaklı yetenekler ise; teslimat hızı, satış öncesi müşteri hizmetleri, geniş dağıtım ağı, hedef pazarlara yönelik dağıtım ağı ve düşük dağıtım maliyeti olarak belirlenmiştir. Bahsi geçen bu yetenekler, firmaya rekabet avantajı sağlayarak, mali açıdan firma performansını pozitif yönde etkilerken, teslimat hızı ve güvenilirliği, hedef pazarlara cevap verebilirlik ve düşük dağıtım maliyeti değişkenleri firma performansını en fazla etkileyen lojistik yetenek değişkenleri olarak bulunmuştur. Ayrıca, rekabet avantajı ve firma başarısı için stratejik lojistik yeteneklerin ele alındığı bu çalışmada firma performansına olumlu yönde katkıda bulunan dört temel yetenekler saptanmıştır. Bu yetenekler sırasıyla; teslimat hızı, güvenilirlik, sorun ve problemlere hızlı çözüm oluşturma – cevap verebilirlik ve düşük maliyetli dağıtım olarak açıklanmıştır.

Sandberk ve Abrahamson (2011)'un, sürdürülebilir rekabet avantajı için lojistik yeteneklerin etkilerinin araştırıldığı bu çalışmada İsveç'teki lojistik yeteneklerin sürdürülebilir rekabet avantajı yaratmada en etkin ve en başarılı uygulamalarının hangi firmalar olduğu tespit edilmiş ardından bu firmalar üzerinden operasyonel ve dinamik lojistik yetenekler ile sürdürülebilir rekabet avantajı ilişkilendirilmiştir. Alan çalışmasının sonucunda işletmeleri başarıya ulaştıran ve onlara sürdürülebilir rekabet avantajı sağlayan 5 dinamik faktöre ulaşılmıştır. Bu faktörler; yönetsel tecrübenin varlığı, bölümler arası işbirliği içinde ve uyumlu çalışan bir ekip, kontrol, etkin bir tedarik zinciri ilişkisi olarak tanımlanmıştır.

Yorulmaz ve Birgün (2016)'ün çalışmasında lojistik yetenekler üzerine kapsamlı bir literatür araştırması yapılarak deniz ulaştırma lojistiği hizmet yeteneklerinin belirlenmesi amacıyla yeteneklerle ilgili literatürler kaynak tabanlı yaklaşıma göre incelenmiştir. Çalışma güncel bir bakış açısıyla değerlendirilerek lojistik yetenekler üç başlık altında toplanmış ve “üretim işletmelerinde lojistik yetenekler, lojistik hizmet işletmelerinde lojistik yetenekler ve deniz ulaştırma lojistiği hizmet yetenekleri” olarak ayrı ayrı ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda işletmelere rekabet avantajı sağlayan lojistik yeteneklerin analizi yapılmış ve lojistik sürece entegre olmuş deniz ulaştırma lojistiği hizmet yetenekleri belirlenmiştir. Bu bağlamda deniz ulaştırma lojistik hizmet yetenekleri dört grupta toplanmıştır. Bunlar: Yenilik yeteneği, esneklik yeteneği, hız ve güvenilirlik yeteneği ve bilgi entegrasyon yeteneğidir.

Zhao vd. (2001)'nin yaptığı bu çalışmada, lojistik yetenekler müşteri odaklı yetenekler ve bilgi odaklı yetenekler olarak iki grupta toplanmıştır. Ardından sözkonusu bu yeteneklerin firmaya üstün bir performans sergileme noktasında kattığı değerlerin etkileri incelenmiştir. Müşteri odaklı yetenekler; pazar bölümüne odaklanma, müşteri ilişkileri, müşteri beklentilerine cevap verebilirlik ve esneklik; bilgi odaklı yetenekler ise bilgi paylaşımı, bilgi teknolojileri ve entegrasyon boyutlarıyla değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerle yapılan analizler neticesinde müşteri odaklı yetenekler, firma performansını doğrudan etkilerken, bilgi odaklı yeteneklerin firma performansını dolaylı olarak etkilediği ve bu iki lojistik yetenek arasında yüksek bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak, lojistik yetenekler üzerine yapılan önceki çalışmaları yazın taraması, yeteneklerin varlığına yönelik çalışmalar ve firma performansına etki eden bir kavram olarak alan çalışması şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

2.2. Lojistik Yetenekler Kavramı ve Kapsamı

İçinde bulunduğumuz dönemde yüz yılı aşkın bir süredir belli başlı birkaç ülke dışında neredeyse tüm dünya ülkeleri ekonomilerini yönetmek için kapitalizm modelini benimsemişlerdir. Kapitalizmin belki de en belirgin özelliği işletmelerin bir ürün pazarı içinde birbirleri ile rekabet etmeleridir. Her bir ürün pazarında görülen bu kıyasıya ve bir o kadar da yıkıcı rekabet mücadelesinde bazı firmalar rekabet avantajı elde ederek başarılı olmakta, bazıları ise başarısız olmaktadır (Walker, 2009: 1).

Günümüz işletmelerinin her geçen gün çok daha ağır rekabet şartları altında varlıklarını sürdürebilmesi söz konusu rekabet ortamında avantaj yaratacak çözümler üretmesine bağlıdır. Dolayısıyla, stratejik yönetim kapsamında üzerinde durulan en temel sorulardan birisi de bu olguya işaret eder nitelikte olup ürün pazarında birbirleriyle kıyasıya rekabet halinde olan işletmelerin ne şekilde rekabet avantajı kazanacakları ve sürdürebilecekleri üzerindedir (Crook vd., 2006: 409; Teece vd., 1997: 509). Bu sorunsala yönelik çalışmalar genel olarak pazar şartları ve rekabet gibi işletme dışındaki faktörler üzerine yoğunlaşmıştır (Miller, 1986: 233; Dess ve Davis, 1984: 467; Miles ve Snow, 1978: 180; Porter, 1985: 100). Bu bağlamda, işletmelere rekabet avantajı sağlayan ve katma değer yaratan performans işletmenin sahip olduğu özel kaynak ve yeteneklerin bir sonucudur (Barney, 1991: 99; Wernerfelt, 1984: 171). Kaynak tabanlı yaklaşım, işletmelerin temel olarak kendi öz kaynaklarının farkına varıp onları keşfetme yöntemlerinde farklılaşacağı fikrine dayanmakta ve rekabetçi avantaj sağlamanın en etkili yolunun işletme yeteneklerini kullanmak olduğunu ileri sürmektedir (Wernerfelt, 1984: 171; Barney, 1991: 99; Peteraf, 1993: 179; Amit ve Schoemaker, 1993: 33).

Yoğun ve bir o kadar da yıkıcı bir etkiye sahip olan rekabet ortamındaki işletmelerin stratejik yönetiminde ve özel olarak lojistik yönetiminde üzerinde durulan en temel konulardan birisi işletme yeteneklerinin rekabet avantajı sağlayacak şekilde stratejik olarak nasıl kullanılabilirliği. Sonuç itibarıyla bu alanda işletme yeteneklerini işletme performansı ile ilişkilendiren birçok çalışma yapılmış ve çok çeşitli sonuçlar elde edilmiştir (Barney, 1991: 99; Hall, 1993: 607; Day, 1994: 37; Dröge vd., 1994: 669; Hitt ve Ireland, 1986: 273; O'Regan ve Ghobadian, 2004: 292).

Yazındaki çalışmalara bakıldığında yetenekler ve kaynaklarla ilgili çalışmalar, (RBV; Resource Based View) kaynak tabanlı yaklaşım bağlamında incelenmiştir. Çünkü kaynak tabanlı yaklaşımının amacı, işletmenin bünyesinde bulunan kaynakların tanımlanması, ayrı ayrı sınıflandırılması ve sürdürülebilir rekabetçi üstünlük sağlayacak işletme yetenekleri ile kaynakların firma performansını artırmak için kullanılmasıdır (Collis, 1994: 143; Wernerfelt, 1984: 171).

Kaynak tabanlı yaklaşıma göre, işletmelerin performansını belirleyici unsurlar olan kaynaklar ve onları kullanabilme yetkinliği anlamına gelen yetenekler ne kadar doğru bir şekilde koordine edilirse o oranda işletmelere rekabet üstünlüğü kazandıracaktır. Dolayısıyla bir işletmenin başarısı, bünyesinde muhafaza ettiği kaynakları ve yetenekleri rakiplerine oranla daha yüksek seviyede değere dönüştürebilmesiyle yakından bağlantılıdır (Yorulmaz ve Birgün, 2016: 313).

Yetenek, organizasyonun bünyesinde barındırdığı maddi ve maddi olmayan varlıkları saptayıp bunları bir koordinasyon içinde kullanabilme ve işletmenin ulaşmak istediği stratejik amaçlara uygun bir faaliyeti gerçekleştirebilme kapasitesidir (Ülgen ve Mirze, 2010: 118). İşletmeye üstün bir performans kazandırmak ve dolayısıyla da kârlılık sağlamak amacıyla, sahip olunan somut ve soyut kaynakların, işletme tarafından planlanan faaliyeti uygulamak için kullanılması şeklinde (Grant, 1991: 114) açıklanan işletme yetenekleri, bir işletmenin tepe yönetimi tarafından özel olarak belirlediği sonuçlara ve ortaya koyduğu stratejik hedeflere ulaşma amacıyla örgütsel kaynakları kullanarak eşgüdümlemiş görevleri yapabilme kabiliyetidir. (Helfat ve Peteraf, 2003: 997).

İşletmelere değer yaratan ve onları stratejik hedeflerine ulaştırmada anahtar bir rol oynayan lojistik yeteneklerin işletme performansına olumlu katkıları olduğu hususu uzun zamandan beri bilinmekle beraber stratejik yönetim araştırmalarında genellikle ihmal edilmiş bir alan olmuştur (Hult vd., 2015: 526).

Ancak bu kavram önemi son dönemde daha çok anlaşılmış ve lojistik yetenek, lojistik ve tedarik zinciri alanında önemli bir kavram haline gelmiştir. Bu bağlamda lojistik yetenekleri ölçme üzerine en geniş ve kapsamlı çalışma 1995 yılında Michigan Eyalet Üniversitesi Global Lojistik Araştırma Ekibi tarafından yapılmıştır. Bu ekip konumlandırma yeteneği, entegrasyon yeteneği, anında cevap verebilme yeteneği ve ölçüm yeteneği olmak üzere 4 farklı başlık altından ele alınan 32 muhtemel yetenekten 17 genel yeteneği lojistik yetenek olarak belirlemiştir. (Wang vd., 2015: 486)

Literatürde yer alan farklı tanımlamalara bakıldığında lojistik yetenekler genellikle benzer kapsam dâhilinde açıklanmaktadır. Lojistik yetenek, işletmeye üstün performans ve rekabet avantajı sağlaması amacıyla ihtiyaç duyulan tutum, tecrübe, süreç, bilgi ve beceridir (Morash vd., 1996: 1). İşletmelerin öz kaynaklarla kendi bünyesinde gelişen lojistik yetenekler, işletmelerin küresel tedarik zincirine entegre olabilmesinde ve uyum sağlayabilmesinde kolaylık sağlayan önemli bir unsurdur (Wiengarten vd., 2014: 51). Lojistik yetenekler süreçler arası mobilizasyonu sağlama ve maliyetleri en aza indirme yönüyle rekabet stratejilerini hedeflenen başarıya ulaştırmada kritik yetenekler olarak görülmektedir (Daugherty ve Pittman, 1995: 54). Lojistik yetenekler, işletmelere rekabet avantajı yaratmada önem kolaylık sağlayan önemli unsurlardır (Li ve Dingti, 2010: 50).

İşletmenin hedeflenen stratejik amaçlarına ulaşarak üstün performans grafiği çizmesine, faaliyet gösterdiği mevcut pazarda başarılı bir şekilde rekabet etmesine ve yeni pazarlar bularak geliştirmesine imkân sağlayarak nihayetinde sürdürülebilir rekabet avantajı sağlayan tutum, kabiliyetler, tecrübe ve beceriler sayesinde işletmenin rakiplerinden daha iyi yürüttüğü örgütsel iş süreçleridir (Conant vd., 1990: 365; Prahalad ve Hamel, 1990: 79; Barney, 1991;99; Hitt ve Ireland; 1986: 273). Bir işletmenin lojistik yetenekleri müşterinin sürekli değişen istek ve beklentilerini aşacak, işletmenin uluslararası pazardaki rekabetini ve mali performansını artıracak yegâne yol olarak algılanmaktadır (Hayes ve Pisano 1994: 77).

Lojistik yetenekler daha detaylı bir şekilde incelendiğinde genel olarak üç temel başlık altında toplanabilir. Bunlar; inovasyon yeteneği, müşteri hizmetleri ve esneklik yeteneği olarak sıralanabilir. Buna göre yapılan çalışmalar sonucunda ilk olarak inovasyon yeteneğinin önemli bir lojistik yetenek olduğu saptanmıştır (Fawcett ve Stanley, 1997: 101; Hayes vd., 1988; Lu ve Yang, 2010: 281; Morash, 2001: 37; Morash vd., 1996:1). İnovasyon yeteneği, firmanın sahip olduğu bilgi ve tecrübenin sürekli bir dönüşümle firmaya yeni ürün, yeni süreç ve yeni sistemler kazandıran bir kavram olarak tanımlanır (Lawson ve Samson, 2001: 377; Yang, 2012: 53). Pazarda yaşanan hızlı değişim ve dönüşüm işletmeleri büyük bir meydan okumayla yüz yüze getirmiştir. Dolayısıyla inovasyon işletmelerin sürdürülebilir rekabet avantajını koruyan önemli bir unsurdur (Ho ve Lin, 2012: 223).

Müşteri hizmetleri, pazardaki ihtiyaçlara ve beklentilere cevap verebilen ve değişimlere uyum sağlayan bir yetenek olarak anılmaktadır. Buradaki değişimlere uyum sağlamak, özgün ve/veya beklenmedik müşteri istek ve ihtiyaçlarına hızlı cevap verebilme şeklinde kabul edilmektedir (Morash vd., 1996:1 ; Zhao vd., 2001. 91). İşletmeler müşteri hizmetleri kavramı bir yetenek olarak düşünmeli ve sistemini müşteri isteklerine cevap verebilecek şekilde yeniden inşa etmelidir (Day, 1994: 37 ; Zhao vd., 2001: 91). Çünkü önemli bir lojistik yetenek olarak algılanan ve kabul edilen müşteri hizmetleri (Lu ve Yang, 2010: 281 ; Kim, 2006: 241 ; Zhao vd., 2001: 91) ve müşteri isteklerine cevap verebilme yeteneği firmanın performansı ile doğrudan ilişkilidir (Zhao vd., 2001: 91).

Esneklik yeteneği lojistik ve tedarik zinciri alanında hemen hemen herkes tarafından önemli bir yetenek olarak tanımlanmaktadır (Prater vd., 2001: 823). Esneklik organizasyonun dışarıda meydana gelen değişimlere ne derece etkili bir şekilde cevap verdiğini ya da uyum sağladığını yansıtan bir yetenektir (Mark ve Martin, 2007: 685 ; Naim vd., 2010: 39 ; Prater vd., 2001: 823; Vickery vd., 1999: 16). Esneklik beklenmedik operasyonel durum ve şartlara uyum sağlamak olarak düşünülmektedir (Zhao vd., 2001: 91). Daha geniş bir ifadeyle, lojistik yetenek tedarik zincirindeki karşılaşılan aksamalara ya da beklenmedik olaylara hızlı bir şekilde karşılık göstermesi ve uyum

sağlaması açısından önemli bir işletme yeteneği olarak değerlendirilmektedir (Gligor ve Holcomb, 2012: 438; Peck, 2006: 127; Serhiy ve Mary, 2009: 124).

Sonuç olarak, işletmelerin kendi bünyesinde var olan ve yine işletmeler tarafından keşfedilen lojistik yeteneklerin üstün performansının aynı paralellikte işletme performansı üzerinde de olumlu katkılarının olması hedeflenmektedir. Ancak lojistik yeteneklerin işletmeye sürdürülebilir rekabet avantajı ve yüksek kârlar sağlaması için değer katması, maliyet avantajı yaratması ve rakiplere oranla bu yeteneklerin özgün olması gerekmektedir. Lojistik alanında sağlanan yüksek düzeyde etkinlik ve verimlilik ürünlerin maliyetlerini önemli derecede düşürmüştür (Barney, 1991: 99). Daha açık bir ifadeyle, minimize edilen maliyetler bir işletmeye mali açıdan fayda sağlar. Maliyet liderliği ile ayırt edici yeteneklerin işletmelere sağladığı bu rekabet avantajının oluşturduğu sinerji ile üst düzey bir işletme performansı meydana gelmektedir. İşte bu noktada lojistik yetenekler sayesinde rakipler tarafından taklit edilemeyen üstünlüğün maliyet liderliği stratejisi uygulamalarında rekabet avantajı sağladığını ve bunun doğal bir sonucu olarak da işletme performansına olumlu yönde katkılar sağladığını söylemek mümkündür.

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. Amaç ve Yöntem

Araştırmanın amacı, lojistik yeteneklere ilişkin kapsamlı literatür taraması yapılarak, Kahramanmaraş'ta uluslararası ticaret faaliyeti gösteren tekstil firmalarının lojistik yeteneklerinin belirlenmesidir. Çalışmanın ilk kısmında lojistik yetenekler üzerine yapılan önceki çalışmalar ele alınmıştır. Devam eden kısımlarda ise ilk olarak lojistik yetenekler ile ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Son kısımda da kavramsal çerçeveyi destekleme adına bir araştırma uygulamasına yer verilmiştir. Araştırmanın odağında Kahramanmaraş'ta dış ticaret faaliyeti gösteren tekstil firmalarının lojistik yeteneklerini belirlenmesi vardır. Bu amaçla söz konusu lojistik yeteneklerin belirlenmesi için Kahramanmaraş'ta dış ticaret faaliyeti gösteren tekstil firmalarındaki personel ve yöneticilerle yüz yüze anket çalışması yapılmış, gerekli veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler; SPSS 24.0 paket istatistik programı yardımı ile frekans, faktör, güvenilirlik ve korelasyon analizlerine tabi tutulmuş ve analiz bulguları yorumlanarak araştırma sonuçlandırılmıştır.

3.2. Ana Kütle ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini Kahramanmaraş Sanayi ve Ticaret Odası (KMTSO) tarafından hazırlanan ihracatçı firmalar sıralaması 2016 raporunda yer alan firmalar arasından seçilmiştir. Bu rapordan yola çıkılarak örneklemin %5 kabul edilebilir hata ile %90 güven seviyesinde olmak üzere 92 olarak belirlenmiş olması gereklidir. Araştırmada elde edilen sonuç ise 105'tir ve bu eşiğin üstündedir. Örneklem büyüklüğünün kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla tesadüfi örneklem yöntemi ile KMTSO'ya kayıtlı olan ve dış ticaret faaliyetinde bulunan tekstil firmalarında görev alan personel, alt, orta ve üst düzey yöneticilere yüz yüze anket uygulaması yapılmıştır. Sonuç olarak araştırma için 105 katılımcının görüşleri dikkate alınmıştır.

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Ankette yer alan ifade ve sorular detaylı bir literatür taraması sonucunda hazırlanmıştır. Demografik bilgiler, firma bilgileri ve bunun dışında lojistik yetenekler ile ilgili 5'li likert ölçeği (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum) ile ölçümlenmiş 13 ifade oluşturulmuştur. Bu ifadeler Michael Wang, Ferry Jie ve Ahmad Abareshi'nin 2015 tarihli "Evaluating Logistics Capability For Mitigation Of Supply Chain Uncertainty And Risk In The Australian Courier Firms" (Wang vd., 2015: 486) adlı makalesinden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

Ankette ilk 5 soru katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışma pozisyonu ve çalışma süresi gibi demografik bilgilerini elde etmeye yöneliktir. 6, 7, 8 ve 9. sorular katılımcıların çalıştığı firmalar

hakkında bilgi elde etmeye yöneliktir. Son olarak, 10. sorudan itibaren ankette yer alan 13 ifade ise, lojistik yetenekleri kapsar nitelikte olup katılımcıların bu ifadelere verdikleri cevaplardan yola çıkarak firmaların lojistik yeteneklerini saptamaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

4. BULGU VE TARTIŞMALAR

- ✓ Verilerin analizi için SPSS 24.0 paket programı kullanılmıştır.
- ✓ Katılımcılar hakkında tanımlayıcı bilgiler elde etmek amacıyla frekans analizi yapılmıştır.
- ✓ Katılımcıların 5' li likertli ifadelerine verdikleri cevaplar hakkında bilgiler elde etmek amacıyla tanımlayıcı istatistik analizi yapılmıştır.
- ✓ 13 ifadeye açılımlayıcı faktör analizi yapılmıştır ve ifadelerin belirli başlıklar altında gruplandırılması sağlanmıştır.
- ✓ Açılımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlere geçerlilik ve Cronbach alfa güvenilirlik analizi yapılmıştır.
- ✓ Güvenilirliği sağlanan önermelere müteakip faktör analizinde yer alan değişkenlerin ortalamaları alınarak aralarındaki ilişkileri analiz etmek amacıyla değişkenlere Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır.

4.1. Frekans Analizi ve Tanımlayıcı İstatistikler

Frekans dağılımı; bir ya da daha çok değişkene ait değerlerin ya da puanların dağılımına ait özelliklerini betimlemek amacıyla verileri sayı ve yüzde olarak vermektedir (Büyüköztürk, 2016: 21). Anket verilerine göre katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, departman ve çalışma süresi bilgileri frekans analizi ile tespit edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Frekans Dağılım Tablosu

Demografik Özellikler	Sorular	Frekans Değeri	Yüzdeler Değer (%)
Cinsiyet	Kadın	41	39,0
	Erkek	64	61,0
	Toplam	105	100,0
Yaş	21-25	14	13,3
	26-30	39	37,1
	31-35	28	26,7
	36-40	18	17,1
	41-55	6	5,7
	Toplam	105	100,0
Eğitim Durumu	Ortaokul	1	1,0
	Lise	8	7,6
	Ön Lisans	25	23,8
	Lisans	55	52,4
	Lisansüstü	16	15,2
	Toplam	105	100,0
Departman	Pazarlama	33	31,4
	Müşteri Temsilcisi	18	17,1
	Kambiyo – Lojistik	43	41,0
	Planlama	11	10,5
	Toplam	105	100,0
Çalışma Süresi	1-3 Yıl	52	49,5
	3-5 Yıl	20	19,0
	5 Yıdan Fazla	33	31,5
	Toplam	105	100,00

Araştırmaya katılan bireylerin % 61'i erkek, % 39'u kadındır. Katılımcıların yaş gruplarına bakıldığında, 26 – 30 yaş grubu bireylerin çoğunlukta olduğu ve bunu da 31 – 35 grubundaki bireylerin izlediği görülmektedir. Eğitim durumuna bakıldığında ise; %52,4 oranla en çok lisans düzeyinde katılımcının olduğu gözlenmiştir. Bireylerin çalıştıkları firmadaki departman bilgileri,

katılımcıların %41 oranla kambiyo – lojistik bölümünde yoğunlaştığını göstermektedir. Çalışma süreleri değerlendirilecek olursa firmasında 1 – 3 yıl arasında çalışanların % 49,5 oranda olduğu ve bu oranın diğer çalışma süresi gruplarına göre en yüksek seviyede olduğu göze çarpmaktadır.

Bireylerin demografik özelliklerine göre frekans dağılımları değerlendirildikten sonra, firmalarına ait tanımlayıcı bilgiler şu şekildedir:

Firmaların %91,4'ü anonim şirkettir, % 59'u aile şirketi iken % 41'i kurumsal şirkettir. Firmaların kuruluş yıllarına bakıldığında 1983'ten günümüze kadar olan süreçte 1984 – 1994 yılları arasında kurulmuş olan firma sayısının çokluğu göze çarpmaktadır. Buna sebep olarak sözü geçen yıllar arasında Kahramanmaraş'a uygulanan yatırım teşvikleri gösterilebilir.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistik Tablosu

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
IY1	105	1,00	5,00	3,7238	1,09628
IY2	105	1,00	5,00	3,7048	1,06450
IY3	105	1,00	5,00	3,8952	1,00884
SOY1	105	1,00	5,00	3,7048	1,17607
SOY2	105	1,00	5,00	3,5048	1,13615
SOY3	105	1,00	5,00	4,0286	,88206
SOY4	105	1,00	5,00	4,3333	,86232
IEY1	105	1,00	5,00	4,1143	,80041
IEY2	105	1,00	5,00	4,1238	,91667
IEY3	105	1,00	5,00	3,8667	1,10128
IEY4	105	1,00	5,00	4,2095	,94762
SOY5	105	1,00	5,00	4,0095	1,06062
IEY5	105	1,00	5,00	3,8667	1,22527

Tanımlayıcı istatistikler tablosunda, 13 tane 5' li likertli ifadenin ortalama değerleri verilmiştir. Buna göre bütün değerler 3' ten yüksektir. Bu da araştırmaya katılan bireylerin ifadelerine katılma düzeylerinin yüksek oranlarda olduğunun bir ispatı niteliğindedir denilebilir.

4.2. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik; bireylerin test maddelerine verdikleri cevap olarak tanımlanmaktadır ve testin ölçmek istediği özelliği ne derece doğru ölçtüğü ile ilgilidir. Cronbach alfa katsayısı ölçek içerisinde bulunan maddelerin iç tutarlılığının (homojenliğinin) bir ölçüsüdür. Diğer bir deyişle alfa katsayısı ile ölçekte yer alan k tane maddenin türdeş bir yapıyı açıklamak ya da sorgulamak üzere bir bütün oluşturup oluşturmadıklarının sorgulanması konusunda bilgi elde edilebilir. Alfa katsayısı ne kadar yüksek olursa ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbirleriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yoklayan maddelerden oluştuğu ya da tüm maddelerin o ölçüde birlikte çalıştığı yorumu yapılır. Alfa katsayısı 0,80-1,00 arasında ise ölçek yüksek güvenilirliğe sahiptir (Alpar, 2003: 380-382; Büyüköztürk, 2016: 181, 183).

Tablo 3. Cronbach Alfa Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik Analizi		
Alt Faktörler	İfade Sayısı	Cronbach's Alfa Değeri
İnovasyon Yeteneği	3	,845
İşlem Esnekliği Yeteneği	5	,894
Süreç Optimizasyon Yeteneği	5	,831

Anket formu öncelikle 30 kişiye uygulanmış ve böylece ifadelerin güvenilirliği değerlendirilmiştir. Tablo 1.1.'e göre, 13 ifadeyi kapsayan alt faktörlere ayrı ayrı uygulanan güvenilirlik analizi neticesinde elde edilen değerler inovasyon yeteneği için 0,845, işlem esnekliği yeteneği için 0,894 ve süreç optimizasyon yeteneği için 0,831'dir. 0,70' ten büyük olan bu değerler ile analizde kullanılan 13 ifadenin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

4.3. Faktör Analizi

Faktör analizi, pek çok değişkeni birkaç faktöre kadar azaltmayı sağlayan bir analiz türüdür. Gözlenen değişkenlerin her birinin doğrusal kombinasyonunun bir faktör olduğu çeşitli kombinasyonlar yaratmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2013: 613). Faktör analizi ile 13 tane 5' li likertli ifadeye faktör ataması yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen tablolar aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. KMO ve Barlett Testi Tablosu

KMO ve Barlett Testi		
Kaiser – Meyer – Olkin Örnekleme Yeterliliğinin Ölçümü		,748
Yaklaşık Ki – kare		582,837
Barlett Küresellik Testi	df	190
	Sig.	,000

Öncelikle verilerin faktör analizi için uygunluğu KMO ve Barlett testi ile incelenebilir. Faktörleşebilirlik için KMO' nun 0,60' tan yüksek çıkması beklenmektedir (Büyüköztürk, 2016: 136). Araştırmanın KMO değeri 0,748' dir ve Barlett' s değeri ise anlamlıdır. Örneklem büyüklüğü faktör analizi yapmaya uygundur.

Tablo 5. Faktör Analizi, Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

Bileşenler	Açıklanan Toplam Varyans								
	Başlangıç Özdeğeri			Kare Yüklemelerin Ekstraksiyon Toplamları			Kare Yüklemelerin Dönüş Toplamları		
	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %
1	7,428	57,137	57,137	7,428	57,137	57,137	3,297	25,364	25,364
2	1,185	9,114	66,251	1,185	9,114	66,251	3,275	25,195	50,560
3	,761	5,850	72,101	,761	5,850	72,101	2,800	21,542	72,101
4	,703	5,407	77,508						
5	,626	4,815	82,323						
6	,493	3,792	86,116						
7	,402	3,090	89,205						
8	,337	2,595	91,800						
9	,293	2,255	94,055						
10	,250	1,922	95,977						
11	,231	1,778	97,754						
12	,159	1,225	98,979						
13	,133	1,021	100,000						

Tablo 5.'e göre açıklanan toplam varyans tablosu (total variance explained) incelendiğinde 13 ifadenin üç faktör altında toplandığı ve bu üç faktörün toplam varyansın % 72,101' ini açıkladığı görülmektedir ve araştırma için uygun bir orandır.

Tablo 6. Faktör Analizi, Döndürülmüş Faktör Matrisi Tablosu

	Bileşen		
	1	2	3
IY1	,751		
IY2	,816		
IY3	,678		
SOY1	,648		
SOY2	,581		
SOY3			,800
SOY4			,777
IEY1			,594
IEY2		,546	,648
IEY3		,758	
IEY4		,693	
SOY5		,691	
IEY5		,785	

Döndürülmüş faktör matrisi tablosu (Tablo 6.), açıklanan toplam varyans tablosunda elde edilen faktörlerin hangi ifadeleri içerdiğini göstermektedir. Bu tabloya göre faktörlerin içerdiği ifadeler aşağıdaki gibidir:

Birinci faktör, IY1 (firmamız nakliye hareketliliği ve dağıtımında yaratıcı teknikler uygular), IY2 (firmamız operasyonel sistemlerini düzenli olarak iyileştirir) ve IY3' den (firmamız sorunların çözümünde teknolojiye ve inovatif çözüm yollarından faydalanır) oluşmaktadır. Ölçeklerden yola çıkılarak bu faktör "inovasyon yeteneği" olarak adlandırılmıştır.

İkinci faktör, IEY3 (firmamız tüm müşteriler için zamanında teslimat faaliyetini tutarlı bir şekilde sağlama yeteneğine sahiptir), IEY4 (firmamız müşterilerden gelen özel istekleri karşılayabilme yeteneğine sahiptir), IEY5' ten (firmamız esnek dağıtım planlaması, zamanlaması ve sevkiyet yeteneğine sahiptir) oluşmaktadır. Bu faktör "işlem esnekliği yeteneği" olarak adlandırılmıştır.

Üçüncü faktör, SOY3 (firmamız işlemlerin standartlaştırılmasını sağlar) ve SOY4' ten (firmamız taşıma güvenliği ve riskleri için koruma tedbirleri uygular) oluşmaktadır. Ölçeklerin niteliğine bakılarak bu faktör "süreç optimizasyon yeteneği" olarak adlandırılmıştır.

4.4. Korelasyon Analizi

Ölçek geçerliliği ve güvenilirliğinin doğrulanmasını müteakip araştırmada yer alan faktörler arasında Pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

Değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi, değişkenlerin ölçme yapısına, dağılımın özelliklerine, aralarındaki ilişkinin doğrusal olup olmamasına, değişken sayısına ve kontrol durumuna bağlı olarak farklı istatistiksel teknikler kullanılarak yapılmaktadır. İki değişken arasındaki ilişki, ikili ya da basit korelasyon ismi verilen korelasyon teknikleriyle bulunur. Korelasyon katsayısı, değişkenler arasındaki ilişkinin düzeyini ya da miktarını ve yönünü açıklayan bir sayıdır (Bryman ve Cramer, 2001: 150; Field, 2009: 455).

Lojistik yeteneklerin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmadaki anket uygulamasında kullanılan önermelerin temsil ettikleri değişkenlerin diğer önermeleri ile birlikte aritmetik ortalamalarının alınması ile elde edilen ortalamalar arasındaki ilişkiler incelendiğinde araştırma modelinde yer alan üç bağımsız değişkenin birbirleriyle aralarında istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0.001$) olarak çift yönlü pozitif ilişki olduğu korelasyon analizi sonucunda ortaya çıkmıştır (Wang vd., 2015: 486; Joong-Kun Cho vd., 2008: 336; Sandberk ve Abrahamson, 2011: 61; Eren, 2017: 311). Korelasyon analizi sonuçları Tablo 6.' da gösterilmiştir.

Tablo 7. Korelasyon Analizi Tablosu

	Bileşenler		
	İnovasyon Yeteneği	Süreç Optimizasyon Yeteneği	İşlem Esnekliği Yeteneği
İnovasyon Yeteneği	1	698**	686**
Süreç Optimizasyon Yeteneği	698**	1	850**
İşlem Esnekliği Yeteneği	686**	850**	1

** korelasyon $p < 0.01$ düzeyinde anlamlıdır. (Çift Yönlü)

Araştırmada yer alan inovasyon yeteneği değişkeni ile süreç optimizasyon yeteneği ,698 kuvvetinde ve $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir şekilde ilişkili olarak tespit edilmiştir. Yine kullanılan inovasyon yeteneği ile işlem esnekliği yeteneği ,686 kuvvetinde $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir şekilde ilişkili olarak tespit edilmiştir. Aynı şekilde süreç optimizasyon yeteneği ile işlem esnekliği yeteneği ,850 kuvvetinde $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir şekilde ilişkili olarak tespit edilmiştir.

Sonuç olarak araştırmada yer alan değişkenlerin tümünün birbirleri ile pozitif yönlü ve $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir şekilde ilişkili olarak tespit edilmiştir.

5. SONUÇ, KISIT VE ÖNERİLER

İçinde bulunduğumuz yüzyılda hayatımızı etkileyen en belirgin unsurlardan olan bilgi ve iletişim teknolojilerindeki yaşanan hızlı değişim doğrudan müşterinin talep ve beklentilerini etkilemektedir. Küreselleşme olgusunun en önemli ve en büyük faktörü olan bu dinamik gelişim sayesinde dünyanın herhangi bir bölgesindeki birey çeşitli yapılara kolaylıkla erişim sağlayarak mal, hizmet ve bilgi alışverişi yapabilmektedir.

Günümüzün her geçen gün çok daha ağır rekabet şartları altında faaliyet gösteren işletmeleri ise bir yandan değişen piyasa koşullarına ayak uydurmaya çalışırken bir yandan da finansal yapılarını güçlendirmek ve küresel pazarda hizmet verebilmek amacı ile yeni oluşumlara dâhil olma çabaları içindedir. Değişen ve gelişen piyasa koşullarına ayak uyduramayan işletmeler yıkıcı rekabetin yaşandığı küresel pazarda yok olma tehlikesini sürekli yaşamak zorunda kalacaklardır. Dolayısıyla söz konusu işletmelerdeki tepe yöneticilerinin rekabet avantajı sağlayacak planlar yapması ve ileriye dönük hedefler belirlemesi gerekmektedir.

İşletmelerin kendi bünyesinde var olan ve yine işletme tarafından keşfedilen yetenekler, kıyasıya rekabetin yaşandığı küresel rekabet ortamında avantaj sağlayacak önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak lojistik yeteneklerin işletmeye sürdürülebilir rekabet avantajı yaratması ve üstün bir performans sunması, yüksek kârlar sağlaması için değer katması, maliyet avantajı yaratması ve rakiplere oranla bu yeteneklerin özgün olması gerekmektedir.

Lojistik yetenekler üzerine yapılan çalışmaların hemen hepsi kaynak tabanlı yaklaşımı benimsemiştir (Acar ve Zehir, 2009: 411; Acar, 2010:1; Fawcett ve Stanley., 1997:101; Huang ve Huang, 2012: 135; Lynch vd., 2000:47; Morash, 1996: 1; Sandberk ve Abrahamson, 2011: 61; Wang vd., 2015: 486). Belirlenen lojistik yetenekler genel olarak üç başlık altında sıralanabilir: inovasyon yeteneği, müşteri hizmetleri ve esneklik yeteneği.

Özellikle geçtiğimiz son on yıl içinde uluslararası pazarda ciddi bir gelişme kaydeden lojistik sektörü ile ilgili yansımalar Türkiye ekonomisinde de görülmüş ve her geçen gün lojistik hizmetler daha fazla anılır bir hale gelmiştir. Bu bağlamda düşünüldüğünde çalışmanın amacı, lojistik yeteneklere ilişkin kapsamlı literatür taraması yapılarak, Kahramanmaraş'ta uluslararası ticaret faaliyeti gösteren tekstil firmalarının lojistik yeteneklerinin belirlenmesidir.

Buradan hareketle lojistik yetenekler üzerine yapılan çalışmalar yazın olarak taranmıştır. Daha sonra araştırmada kullanılmak üzere bir ölçek geliştirilmiş ve bu ölçeğin önermelerinin elde edilmesinde

Michael Wang, Ferry Jie ve Ahmad Abareshi'nin 2015 tarihli "Evaluating Logistics Capability For Mitigation Of Supply Chain Uncertainty And Risk In The Australian Courier Firms" (Wang vd., 2015: 486) adlı makalesinden yararlanılarak bir anket uygulaması yapılmıştır. Uygulama kapsamında hazırlanan anket formu yüz yüze anket uygulaması yoluyla cevaplayıcılara dağıtılmıştır. Elde edilen cevaplar bir veri seti haline getirilmiş ve SPSS 24.0 paket programının yardımıyla analiz edilmiştir.

Analiz kısmında öncelikle önermelere verilen cevapların dağılımı incelenmiş ve önermelerin güvenilirlikleri ölçülmüştür. Ardından frekans analizi yoluyla katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışma pozisyonu ve çalışma süresi gibi demografik bilgilerini elde edilmiştir. Ayrıca tanımsal istatistikler incelenerek dağılımlarda bir sorunun olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Daha sonra yapılan analizler incelendiğinde önermelerin benzer dağılımlara sahip olduğu gözlenmiştir.

Temel belirleyici istatistikler yapıldıktan sonra çalışmanın konusunu oluşturan ve önermelerin ölçmeyi hedefledikleri değişken olan Kahramanmaraş'ta dış ticaret faaliyeti gösteren tekstil firmalarının lojistik yeteneklerinin belirlenmesi için açılımlı faktör analizi yapılmasına karar verilmiştir. Öncelikle faktör analizinin uygulanabilirliğinin test etmek için KMO testi yapılmış ve sonuç 0,748 olarak belirlenmiştir. Bu sonuç faktör analizi yapabilmek için yeterli nitelikte örneklem büyüklüğünün olduğunu gösterir. Toplam varyans tablosu incelendiğinde 13 ifadenin üç faktör altında toplandığı ve bu üç faktörün toplam varyansın % 72,101 ' ini açıkladığı görülmektedir.

Bu sonuç yazında pek çok araştırmanın bulguları ile benzerlik taşımaktadır (Fawcett ve Stanley, 1997: 101; Jafari, 2015: 947; Huang ve Huang, 2012: 135; Liu vd., 2014: 488; Lu ve Yang, 2010: 281; Lynch vd., 2000: 47; Morash, 1996: 1; Sandberk ve Abrahamson, 2011: 61; Wang vd., 2015: 486).

Diğer bir taraftan çalışmanın kısıtlarına da değinmekte fayda vardır. Araştırmanın öncelikli kısıtı, çalışma bir bütün olarak düşünüldüğünde yazında yer alan çalışmaların çok geniş tabana yayılmış olmasıdır. Bilindiği üzere az sayıda kaynakla çalışıldığında konu eksik kalacak buna karşın çok fazla sayıda kaynak bulunması da konunun gereğinden fazla büyümesine ve dağılmasına neden olacaktır. Dolayısıyla çalışma esnasında yaşanabilecek sorunlar göz önünde bulundurularak araştırmanın ilk safhasında çalışmanın amacı net bir şekilde belirlenmiş ve amaçtan uzaklaşacak konulara değinilmemiştir.

Araştırmanın ikinci kısıtı ise veri toplama üzerinedir. Her ne kadar örneklem büyüklüğü %90 oranında güvenilir düzeyde 92 yeter sayısını aşmış olsa da anketin uygulandığı işletmelerde cevaplayıcıların konuya çoğu zaman ilgisiz kalması veri toplama esnasında yaşanan bir diğer kısıt olarak gözlenmiştir. Son olarak ölçekte yer alan ifadelerin lojistik yetenekleri belirleyen alt faktörlerin araştırmacılar tarafından net olarak ayrımlara tabi tutulmaması araştırma esnasında yaşanan önemli bir diğer kısıt olarak düşünülmektedir.

Sonuç olarak söz konusu tüm bu kısıtlara rağmen faktör analizi sonucunda üç faktör altında toplanan sekiz alt değişkenin belirlenmesi çalışmanın amacına ulaştığını göstermektedir. Araştırmanın analizler ve yorumlar kısmında bahsi geçen faktörler Kahramanmaraş'ta dış ticaret faaliyetinde bulunan tekstil firmalarının lojistik yetenekleri olarak belirlenmiştir. Ayrıca çalışmanın konu ile ilgilenen akademisyen ve işletmeler açısından yöneticiler tarafından yararlanılabilecek bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Nihai tahlilde konu üzerine ileride çalışma yapacak olan araştırmacıların çok daha geniş bir evreni ele alması ve bunun yanında lojistik yetenekleri işletme performansına etki eden bir faktör olarak ilişkilendirerek uygulama yapması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, Z. A. & Zehir, C. (2009). "Rekabet Avantajı Yaratmada Lojistik Yeteneklerin Rolü ve İşletme Performansına Etkileri", Ömer Torlak, Erkan Erdemir, Özlem Uzun, Sıtkı Çorbacıoğlu, 17. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 21-23 Mayıs 2009, Osmangazi Üniversitesi, 411-419, Eskişehir.

- Acar, Z. A. (2010). "Lojistik Yeteneklerin Strateji - Performans İlişkisi Üzerindeki Rolü: Kobi'ler Üzerinde Bir Saha Araştırması", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24 (4): 1-21.
- Amit, R. & Schoemaker, P. J. H. (1993). "Strategic Assets and Organizational Rents", Strategic Management Journal, 14: 33-46.
- Barney, J. B. (1991), "Firm Resources and Sustained Competitive Advantage", Journal of Management, 17 (1): 99-120.
- Bryman, A & Cramer, D. (2001). Quantitative Data Analysis with Minitab: A Guide for Social Scientists, International Thomson Publishing Company, London.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı, İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum, 22. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- Collis, D. J. (1994). "Research Note: How Valuable Are Organizational Capabilities?", Strategic Management Journal, 15 (8): 143-152.
- Conant, J. S., Mokwa, M. P. & Varadarajan, P. R. (1990). "Strategic Types, Distinctive Marketing Competencies and Organizational Performance: A Multiple Measures-Based Study", Strategic Management Journal, 11 (5): 365-383.
- Crook, T.R., Bratton, V.K., Street, V.L. & Ketchen, D.J. (2006). "Has Strategic Management Shed the Normal Science Straightjacket?: Revisiting Bettis' (1991) Critiques", Journal of Managerial Issues, 18 (3): 409-423.
- Daugherty, P. & Pittman, P. H. (1995). "Utilization of Time-Based Strategies: Creating Distribution Flexibility/Responsiveness", International Journal of Operations & Production Management, 15 (2): 54-60.
- Day, G. S. (1994). "The Capabilities of Market-Driven Organizations", Journal of Marketing. 58 (4): 37-52.
- Dess, G. G. & Davis P. S. (1984). "Porter's Generic Strategies as Determinants of Strategic Group Membership and Organizational Performance", Academy of Management Journal, 27(3): 467-488.
- Dilworth, J. B. (1999). Operations Management, Mcgraw-Hill Companies, New York.
- Dröge, C., Vickery S. & Markland, R. E. (1994). "Sources and Outcomes of Competitive Advantage: An Exploratory Study in the Furniture Industry", Decision Sciences, 25 (5/6): 669-689.
- Eren. A. S. (2017). "TR 63 Bölgesinde İmalat İşletmelerinin İnovasyon ve Ar-Ge Olgunluk Düzeylerinin Innovscale İle Belirlenmesi", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (31): 311-328.
- Ersoy, M. Ş. (2006). "Lojistik ve Türkiye'nin Konumu", Galatasaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Durum Dergisi, 4: 24-29.
- Fawcett, S.E. & Stanley, L. L. (1997). "Developing a Logistics Capability to Improve the Performance of International Operations", Journal of Business Logistics, 18 (2): 101-127.
- Field, A. (2009). Discovering Statistics Using SPSS, 3rd Edition, Sage Publications, London.
- Gligor, D.M. & Holcomb, M.C. (2012). "Understanding the Role of Logistics Capabilities in Achieving Supply Chain Agility: A Systematic Literature Review", Supply Chain Management: An International Journal, 17 (4): 438-453.
- Grant, R. M. (1991). "The Resource-Based Theory of Competitive Advantage: Implications for Strategy Formulation", California Management Review, 33 (3): 114-135.

- Hall, R. (1993). "A Framework Linking Intangible Resources and Capabilities to Sustainable Competitive Advantage", *Strategic Management Journal*, 14 (8): 607-618.
- Hayes, R. H. & Pisano, G. P. (1994). "Beyond World Class: The New Manufacturing Strategy", *Harvard Business Review*, 72 (1): 77-86.
- Helfat, C. E. & Peteraf, M. (2003). "The Dynamic Resource-Based View Capability Lifecycles". *Strategic Management Journal*, 24 (10): 997-1010.
- Hitt, M. A. & Ireland, R. D. (1986). "Corporate Distinctive Competence, Strategy, Industry, and Performance", *Strategic Management Journal*, 6(3): 273-293.
- Ho, Y-H. & Lin, C-Y. (2012). "An Empirical Study on Taiwanese Logistics Companies' Attitudes toward Environmental Management Practices", *Advances in Management and Applied Economics*, 2 (4): 223-241.
- Huang, C-J. & Huang, K-P. (2012). "The Logistics Capabilities Scale for Logistics Service Providers", *Journal of Information & Optimization Sciences*, 33 (1): 135-148.
- Hult, G.T.M., Ketchen, D.J., Adams, G. L. & Mena, J.A. (2008). "Supply Chain Orientation and Balanced Scorecard Performance", *Journal of Managerial Issues*, 20 (4): 526-544.
- Jafari, H. (2015). "Logistics Flexibility: A Systematic Review", *International Journal of Productivity and Performance Management*, 64 (7): 947-970.
- Joong-Kun Cho, J., Ozment, J. & Sink, H. (2008). "Logistics Capability, Logistics Outsourcing and Firm Performance in An E-Commerce Market", *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 38 (5): 336-359.
- Kim, S.W. (2006). "Effects of Supply Chain Management Practices, Integration and Competition Capability on Performance", *Supply Chain Management: An International Journal*, 11 (3): 241-248.
- KMTSO (Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası), 2016. Kahramanmaraş İhracatçı Firmalar Sıralaması.
- Lawson, B. & Samson, D. (2001). "Developing Innovation Capability in Organisations: A Dynamic Capabilities Approach", *International Journal of Innovation Management*, 5 (3): 377-400.
- Li, L. & Dingti, L. (2010). "Effects of Logistics Capabilities On Performance In Manufacturing Firms", *The 3rd International Conference On Logistics And Supply Chain Management*, Henry Zang, 2010, 50-58. Hunan, CHINA.
- Liu, X., Grant, D. B., Mc Kinnon, A. C. & Feng, Y. (2010). "An Empirical Examination of the Contribution of Capabilities to the Competitiveness of Logistics Service Providers A Perspective from China", *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 40 (10): 847-866.
- Lu, C-S. & Yang, C.C. (2010). "Logistics Service Capabilities and Firm Performance of International Distribution Center Operators", *The Service Industries Journal*, 30(2): 281-298.
- Lynch, D. F., Scott, B. K. & Ozment, J. (2000). "The Effects of Logistics Capabilities and Strategy on Firm Performance", *Journal of Business Logistics*, 21 (2): 47-67.
- Mark, S. & Martin, S. (2007). "Flexibility From a Supply Chain Perspective: Definition and Review", *International Journal of Operations & Production Management*, 27(7): 685-713.
- Miles, R. E. & Snow C. C. (1978). *Organizational Strategy: Structure and Process*, McGraw-Hill Companies, New York.
- Miller, D. (1986). "Configurations of Strategy and Structure: Towards a Synthesis", *Strategic Management Journal*, 7(3): 233 – 249.

- Morash, E. A., Dröge, C. M. & Shawnee, K. V. (1996). "Strategic Logistics Capabilities for Competitive Advantage and Firm Success", *Journal of Business Logistics*, 17 (1): 1-22.
- Morash, E. A. (2001). "Supply Chain Strategies, Capabilities, and Performance", *Transportation Journal*, 41 (1): 37-51.
- Naim, M., Aryee, G. & Potter, A. (2010). "Determining a Logistics Provider's Flexibility Capability", *International Journal of Production Economics*, 127 (1): 39-45.
- O'Regan, N. & Ghobadian, A. (2004). "The Importance of Capabilities for Strategic Direction and Performance", *Management Decision*, 42 (2): 292-312.
- Peck, H. (2006). "Reconciling Supply Chain Vulnerability, Risk and Supply Chain Management", *International Journal of Logistics Research and Applications*, 9 (2): 127-142.
- Peteraf, M. A. (1993). "The Cornerstone of Competitive Advantage: A Resource Based View", *Strategic Management Journal*, 14 (3): 179-191.
- Porter, M.E. (1985). *Competitive Advantage-Creating and Sustaining Superior Performance*, The Free Press, New York.
- Prahalad, C. K. & Hamel, G. (1990). "The Core Competence of the Corporation", *Harvard Business Review*, 68 (3): 79-91.
- Prater, E., Biehl, M. & Smith, M. A. (2001). "International Supply Chain Agility – Tradeoffs Between Flexibility and Uncertainty", *International Journal of Operations & Production Management*, 21 (5/6): 823-839.
- Sandberg, E. & Abrahamsson, M. (2011). "Logistics Capabilities for Sustainable Competitive Advantage", *International Journal of Logistics Research and Applications*, 14 (1): 61-75.
- Serhiy, Y.P. & Mary, C.H. (2009). "Understanding the Concept of Supply Chain Resilience", *The International Journal of Logistics Management*, 20 (1): 124-143.
- Shapiro, R.D. & Heskett, J.L. (1985). *Logistics Strategy: Cases and Concepts*, West Publishing Company, Minnesota.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics*, Pearson, Boston.
- Teece, D.J., Pisano, G. & Shuen, A. (1997). "Dynamic Capabilities and Strategic Management", *Strategic Management Journal*, 18 (7): 509-533.
- Ülgen, H. & Mirze, S. K. (2010). *İşletmelerde Stratejik Yönetim*, 5.Baskı, Beta, İstanbul.
- Vickery, S. N., Calantone, R. & Dröge, C. (1999). "Supply Chain Flexibility: An Empirical study", *Journal of Supply Chain Management*, 35 (2): 16-24.
- Walker, G. (2009). *Modern Competitive Strategy*, 3rd Edition, Mcgraw-Hill Companies, Boston.
- Wang, M., Jie F. & Abareshi, A. (2015). "Evaluating Logistics Capability for Mitigation of Supply Chain Uncertainty and Risk in the Australian Courier Firms", *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 27(3): 486-498.
- Wernerfelt, B. (1984). "A Resource Based View of the Firm", *Strategic Management Journal*, 5 (2): 171-180.
- Wiengarten, F., Pagell, M., Ahmed, M. U. & Gimenez, C. (2014). "Do A Country's Logistical Capabilities Moderate the External Integration Performance Relationship?" *Journal of Operation Management*, 32 (1): 51-63.
- Yang, C-C. (2012). "Assessing the Moderating Effect of Innovation Capability on the Relationship Between Logistics Service Capability and Firm Performance for Ocean Freight Forwarders", *A Leading Journal of Supply Chain Management*, 15 (1): 53-69.

Yorulmaz, M. & Birgün, S. (2016). “Lojistik Yetenekler Üzerine Literatür Araştırması ve Deniz Ulaştırma Lojistiği Hizmet Yeteneklerinin Belirlenmesi”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 24 (4): 313-331.

Zhao, M., Dröge, C. & Stank, T. P. (2001). “The Effects of Logistics Capabilities on Firm Performance: Customer-Focused Versus Information-Focused Capabilities”, Journal of Business Logistics, 22 (2): 91-107.